

Волошина О.А.

Асистент кафедри економіки підприємства та управління персоналом
Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка,
Україна

Гнатенко Я.В.

Викладач кафедри іноземних мов
Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка,
Україна

Гавриленко О.О.

Студент
Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка,
Україна

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СПРИЯТЛИВОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ

Розглянуто основні проблеми та шляхи їх вирішення щодо формування сприятливого інвестиційного середовища в Україні, наведені дані дослідження інвестиційної діяльності на території України. Визначено основні економічні позиції України в інвестиційному середовищі.

Ключові слова: економіка, інвестиції, інвестаційний клімат, інвестиційна діяльність, державні витрати

Сьогодні в економіці України відбуваються швидкі та не до кінця прогнозовані перетворення, спричинені політичними та іншими факторами впливу. Для стабілізації та розвитку нашої країни внутрішніх фінансових ресурсів недостатньо, у зв'язку з чим привабливими стають ресурси іноземних інвесторів. Ситуація ускладнюється тим, що проблема інвестування вирішується в умовах світової та внутрішньої економічної кризи, коли попит на інвестиції значно перевищує їх пропозицію. З одного боку нестабільне економічне становище потребує залучення довгострокового капіталу, який сконцентрований у стратегічних іноземних інвесторів. З іншого боку, за оцінками внутрішніх й іноземних суб'єктів господарювання, інвестиційне

середовище в Україні є несприятливим для залучення капіталу в економіку країни.

З огляду на зазначене, стає зрозумілим велика кількість досліджень питання сприятливого інвестиційного середовища, адже саме він є важливим фактором поновлення виробництва, поліпшення життєвого рівня громадян та швидкого економічного зростання держави. Інвестиційний клімат безпосередньо впливає на основні показники соціально-економічного розвитку країни. Позитивний інвестиційне середовище сприяє вирішенню соціальних проблем, забезпечує високий рівень зайнятості населення, дозволяє оновлювати виробництво, проводити модернізацію й нарощування основних фондів підприємств, впроваджувати новітні технології тощо. Тому, в даний час створення сприятливого інвестиційного середовища є найважливішим завданням для України.

Економіка України перебуває в складному економічному становищі. Питання створення сприятливих умов розвитку бізнес-клімату в Україні залишається одним з найактуальніших.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, пов'язані з інвестиціями та інвестиційного середовища, знайшли відображення у роботах вітчизняних і закордонних авторів: І. Бланка, С. Захаріна, А. Дуку, Ю. Правика, А. Філіпенка, Ф. Рут, Дж. Деніелс, Р. Міллер, Д. Вейгель.

Україна має значний інвестиційний потенціал, зокрема: є одним з найбільших потенційно містких ринків в Європі; володіє багатими природними ресурсами; має високий рівень науково-дослідних розробок у багатьох галузях науки і техніки та значний науково-технічний потенціал; володіє значним сільськогосподарським потенціалом (вигідне географічне розташування, сприятливий клімат, родючі ґрунти); має добре розвинену інфраструктуру. Окрім того, привабливість української економіки для іноземних інвесторів ґрунтується на наявності відносно дешевої кваліфікованої робочої сили, сформованій законодавчій базі з вирішення питань іноземних інвестицій, яка, зокрема, впроваджує національний режим діяльності для фірм з прямими

інвестиціями, посиленні зв'язків з країнами ЄС, членстві в СОТ тощо. Однак, попри ці суттєві переваги, інвестиційна привабливість України сьогодні залишається низькою, оскільки інвестиційний клімат в Україні є досить ризикованим. З кожним роком частка України у світових обсягах інвестицій скорочується і в 2013 р. становила вже менш як 0,2 %. Події 2013-2014 рр. в Україні суттєво погіршили національну економічну ситуацію та трансформували зовнішньоекономічну діяльність нашої держави.

За результатами досліджень Європейської бізнес асоціації 85 % підприємців незадоволені станом інвестиційного клімату в Україні [1]. Серед основних негативних рис інвестиційного клімату в Україні експерти визначають: політичну та економічну нестабільність, збройний конфлікт на Сході України, незавершеність процесу реформ, високий рівень корумпованості та бюрократизованості політичної системи, недосконалість та протиріччя законодавчої бази, відсутність єдиної стратегії щодо заохочення інвестицій, непередбачуваність податкової політики, слабку судову систему, слабе валютне регулювання, непослідовну політику НБУ, неефективну роботу митниці. Вагомою причиною низької інвестиційної привабливості для системних іноземних інвесторів можна вважати і наявність величезного тіньового сектору в Україні. При здійсненні комплексної оцінки інвестиційного клімату країни інвестори орієнтуються також на висновки міжнародних рейтингових агенцій. Так, згідно з оцінкою Всесвітнього економічного форуму, Україна посіла 76 місце зі 144 у рейтингу Індексу глобальної конкурентоспроможності – 2014, піднявшись за рік на вісім позицій. Прогрес був досягнутий за рахунок більш позитивного сприйняття інститутів та ефективності ринків, а також кращих результатів в освіті. Серед основних проблем автори рейтингу називають перебудову інституціональної структури (130 місце), скорочення домінування великих компаній на внутрішніх ринках (129 місце) та підвищення конкурентності ринків (125 місце), отже, їх ефективності (112 місце) [2]. Слід зазначити, що оцінка сучасного рейтингу України не враховує анексію Криму і військовий конфлікт на Сході, що вплине на конкурентоспроможність країни в

майбутньому.

За результатами дослідження Світового банку Doing Business 2015, за легкістю ведення бізнесу Україна вперше увійшла в ТОП-100, піднявшись за рік на 16 позицій і зайнявши 96 місце. Укладачі рейтингу відзначили ряд покращень у бізнес-кліматі України: спрощення процесу сплати податків для компаній, завдяки введенню електронної системи подання декларацій та сплати єдиного соціального податку; зменшення кількості центральних органів виконавчої влади, що здійснюють нагляд (контроль) у сфері господарської діяльності; адаптація українських стандартів до європейських. Разом з тим, більшість цих заходів лише незначно поліпшили існуючу систему і Україна в рейтингу поступається як державам — членам ЄС, так і своїм найближчим сусідам, включно з РФ[3].

За результатами досліджень Європейської бізнес асоціації (ЄБА) показник індексу інвестиційної привабливості за I квартал 2015 року склав 2,51 і так і не перевищив докризовий рівень 2011 року, залишаючись в негативній площині (є нижчим за 3 бали). Згідно з опитуваннями, 89 % керівників не бачать жодних передумов для стабілізації фінансового ринку, 80 % – не задоволені ефективністю боротьби з корупцією, 77 % респондентів не помітили реформ судової системи, 55 % підприємців не задоволені митними процедурами, стільки ж не бачать прогресу з відшкодуванням ПДВ. Лише 17 % опитаних помітили незначне спрощення митного оформлення, 11 % відзначили покращення у судовій сфері, і 8 % вважають, що торгівля стала простішою. Окрім того на 7 пунктів погіршився рейтинг індексу економічної свободи України, у 2015 вона посідає 162 місце зі 178 країн. Дослідники відзначають, що Україна погіршила свої позиції за 8 з 10 показників, найгірша ситуація з гарантіями прав власності, інвестиціями, управлінням державними витратами. Серед країн Європи Україна перебуває на останньому місці і належить до списку країн з «репресивною економікою» [4]. За результатами Індексу сприйняття корупції 2014 від Transparency International Україна лишається однією з найбільш корумпованих країн світу і найкорумпованішою країною

Європи, займає 142 місце зі 175 позицій. Нещодавно прийняті закони поки не дали відчутних результатів у антикорупційній боротьбі [5]. Оцінюючи незадовільний стан процесу іноземного інвестування, експерти вважають головною причиною цього – недосконалу політику уряду. В Україні було зроблено ряд кроків щодо удосконалення інвестиційного законодавства, зокрема, затверджено концепцію Державної цільової програми формування позитивного міжнародного іміджу України, набрав чинності Закон України «Про підготовку та реалізацію інвестиційних проектів за принципом «єдиного вікна», створена Національна інвестиційна Рада при Президентові України, ухвалено Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту інвесторів», який посилює правовий захист інвесторів, проте поки що ці заходи не призвели до суттєвого поліпшення інвестиційного середовища в нашій країні. Збільшення обсягів іноземного інвестування в Україні можливе лише за умов підвищення її інвестиційної привабливості та створення механізму взаємодії іноземного інвестора й органів державної влади. Поліпшення інвестиційного середовища потребує підвищення стабільності та прозорості політичної системи України, зменшення рівня її корумпованості, подолання тенденцій криміналізації суспільства, прискорення процесів дерегуляції підприємницької діяльності в цілому, завершення судової реформи. Значну роль в створенні сприятливого інвестиційного клімату відіграє стабільність законодавчої системи, держава має надійно забезпечувати захист прав іноземних інвесторів і розробити систему їх страхування від можливих ризиків здійснення інвестиційної діяльності на території України. Особливу увагу слід приділити інформаційному забезпеченню залучення іноземних інвестицій на нашу думку, є розробка чіткої державної стратегії залучення іноземних інвестицій, визначення пріоритетних галузей економіки, ефективне функціонування яких зумовить подальше поживавлення в інших секторах. Сьогодні серед них в Україні можна виділити аграрний сектор, сферу високих технологій, IT-індустрію, машинобудування, нафтогазову та енергетичну галузі. При розробці інвестиційної стратегії слід враховувати географічні і соціально-

економічні відмінності регіонів України. Одним з альтернативних джерел фінансування регіональних інвестиційних програм та проектів можуть стати заощадження мігрантів і національної діаспори. Тому, уряду доцільно було б розробити стратегію залучення грошових переказів мігрантів з урахуванням їх інтересів і потреб. В перспективі, заробивши економічну й фінансову довіру мігрантів, Україна може розраховувати й на інші складові міжнародного ринку капіталу [6].

Обсяг залучених з початку 2015 року прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) в економіку України на 1 липня 2015 р. становив 42851,3 млн. дол. США (без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції) та в розрахунку на одну особу населення – 1000,5 дол.

У січні-червні 2015 р. в економіку України іноземними інвесторами вкладено 1042,4 млн. дол. та вилучено 351,3 млн. дол. прямих інвестицій (акціонерного капіталу). Зменшення вартості акціонерного капіталу за рахунок переоцінки, утрат та перекласифікації становило 3604,0 млн. дол., у тому числі за рахунок курсової різниці – 3539,3 млн. дол.

У 2015 році інвестиції надходили зі 133 країн світу. Із країн ЄС із початку року внесено 33154,9 млн. дол. інвестицій (77,4% загального обсягу акціонерного капіталу), з інших країн світу – 9696,4 млн. дол. (22,6%).

До десятки основних країн-інвесторів, на які припадає більше 83 % загального обсягу прямих інвестицій, входять: Кіпр – 12274,1 млн. дол., Німеччина – 5489,0 млн. дол., Нідерланди – 5108,0 млн. дол., Російська Федерація – 2685,6 млн. дол., Австрія – 2354,3 млн. дол., Велика Британія – 1953,9 млн. дол., Британські Віргінські Острови – 1872,6 млн. дол., Франція – 1539,2 млн. дол., Швейцарія – 1371,2 млн. дол. та Італія – 966,6 млн. дол. Важко повірити в те, що Кіпр – це головний інвестор України і з першого погляду це не є погано, але якщо погляти на те що Україна переважну частину своїх інвестицій вклала саме в Кіпр, а саме 93 % це свідчить про те що Кіпрські

інвестиції є одною з найбільших проблем України бо це є головною овшорною зоною українських підприємств, які не хочуть чесно сплачувати податки в Україні, а просто шляхом інвестування виводять і вводять гроші в країну і з цим треба серйозно боротися.

При цьому, обсяг прямих інвестицій (акціонерного капіталу) з України в економіку країн світу на 1 липня 2015 р. становив 6254,4 млн. дол., у т.ч. у країни ЄС – 6015,4 млн. дол. (96,2% загального обсягу), в інші країни світу – 239,0 млн. дол. (3,8%).

Прямі інвестиції з України здійснювались до 46 країн світу, переважна частка яких була спрямована до Кіпру (93,0 %).

Вимоги українських прямих інвесторів за борговими інструментами до підприємств прямого інвестування за кордоном на 1 липня 2015 р. становили 218,0 млн.дол. Загальний обсяг прямих інвестицій (акціонерного капіталу та боргових інструментів) в економіку країн світу становив 6472,4 млн.дол. США.

Протягом 2014-2015 років Урядом України вжито комплекс заходів зі створення якісно нових умов ведення бізнесу, що мають забезпечити відбудову економіки України та її стабільний розвиток.

Завдяки цьому, у рейтингу Світового банку «Doing Business 2015» Україна за показником легкості ведення бізнесу займає 96 місце серед 189 країн світу (у 2014 році – 112 місце). Динаміка загалом позитивна, але нам все ще потрібно розвивати цей напрям. Щоб залучити іноземного інвестора в цей непростий час нам потрібно перш за все гарантії щодо безпеки в період війни, чого ми зробити не можемо і це є однією з головних проблем. Вирішенням цієї проблеми це назвати важко, але все ж можна пропонувати інвесторам на пільговій основі розміщати об'єкти своїх інвестицій на заході України за сотні кілометрів від військових дій.

В Україні є досить великий потенціал для розвитку і саме інвестиції мають допомогти економічному розвитку країни. На думку авторів агропромисловість і ІТ технології – це саме ті сфери в які необхідне інвестування. Україна с давніх часів була агропромисловою державою і в країні

є досить великий потенціал до розвитку в цьому напрямку, саме агропромисловість вважається найнеобхіднішою галуззю для світу через 30 років, адже населення світу збільшується і їх потрібно якось годувати. Сфера ІТ технологій постійно розвивається і приносить великі прибутки. В Україні є дуже багато талановитих програмістів, які досить успішні в цьому напрямі, але вони дуже часто працюють на іноземні фірми, і нам потрібно шляхом інвестування залучати їх до роботи на батьківщині.

Отже, можна зробити висновок, що в Україні є досить високий потенціал розвитку інвестування, але є багато невирішених проблем щодо формування сприятливого інвестиційного середовища в Україні.

Література:

- 1) Офіційний сайт Європейської Бізнес Асоціації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eba.com.ua>.
- 2) The Global Competitiveness Report 2014-2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.weforum.org/reports>.
- 3) Офіційний сайт проекту Doing business [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://russian.doingbusiness.org>.
- 4) Index of economic freedom 2015. Heritage Foundation [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.heritage.org/index>.
- 5) Звіт Transparency International Corruption Perceptions Index [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.transparency.org/country/#UKR>.
- 6) Гайдуцький А. Не за крихти. Україні потрібна якісно нова стратегія залучення іноземного капіталу / А. Гайдуцький [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://gazeta.dt.ua/finances/ne-za-krihti-ukrayini-potribna-yakisno-nova-strategiya-zaluchennya-inozemnogo-kapitalu-_.html